איכו השתא אשתלאי ואמרי לך רב ורבי יוחנן הלכה כר' יוחנן הא אמר רבא [א]הלכתא כותיה דרב בהני תלת בין לקולא בין לחומרא אמר ר' יוחנן [א]עצים שנשרו מן הדקל בשבת אסור להסיקן ביום טוב ואל תשיבני ביצה מ"ט ביצה משום דביומא נמי חזיא לגומעה ולא קא שרי לה עד למחר מידע ידיע דבת יומא אסרוה עצים דלא חזו ליומייהו אי שרי להו למחר אתי למימר ביומייהו נמי שרו ואתמול משום שבת הוא דלא חזו להסקה [ב]אמר רב מתנה [ג]עצים שנשרו מן הדקל לתוך התנור ביו"ט מרבה עליהם עצים מוכנים ומסיקן והא קא מהפך באיסורא כיון דרובא דהיתרא נינהו כי קא מהפך בהיתרא קא מהפך והא קא מבטל איסורא לכתחלה ותנן [ג][ד]אין מבטלין איסור לכתחלה [ד]הני מילי בדאורייתא אבל בדרבנן מבטלין ולרב אשי דאמר כל דבר שיש לו מתירין אפילו בדרבנן לא בטיל מאי איכא למימר [ה]הני מילי היכא דאיתיה לאיסורא בעיניה הכא מקלא קלי איסורא אתמר שני ימים טובים של גליות רב אמר [ו]נולדה בזה מותרת בזה ורב אסי אמר נולדה בזה אסורה בזה לימא קא סבר רב אסי קדושה אחת היא והא [ז]רב אסי מבדיל מיומא טבא לחבריה רב אסי ספוקי מספקא ליה ועביד הכא לחומרא והכא לחומרא אמר ר' זירא כותיה דרב אסי מסתברא דהאידנא ידעינן בקביעא דירחא וקא עבדינן תרי יומי אמר אביי כותיה דרב מסתברא [ח]דתנן [ו]בראשונה היו משיאין משואות משקלקלו הכותים התקינו שיהו שלוחין יוצאין ואילו בטלו כותים עבדינן חד יומא והיכא דמטו שלוחין עבדינן חד יומא והשתא דידעינן בקביעא דירחא מאי טעמא עבדינן תרי יומי משום דשלחו מתם [ט]הזהרו במנהג אבותיכם בידיכם זמנין דגזרו המלכות גזרה ואתי לאקלקולי אתמר שני ימים טובים של ר"ה רב ושמואל דאמרי תרווייהו [ז]נולדה בזה אסורה בזה דתנן [ח][י]בראשונה היו מקבלין עדות החדש כל היום [י](כולו) פעם אחת נשתהו העדים לבא ונתקלקלו

איכו השתא. אם הוריתי לך אתמול בשכרותי: אשתלאי. שכחתי ושגגתי והייתי מורה בו היתר משום דקיימא לן בשאר דוכתי רב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן עכשיו יפה דמיתין עד היום ונזכרתי: הא אמר רבא. לקמן (דף ה:): הלכתא כותיה דרב בהני תלת. שאמר לענין ביצה זו משבת ויום טוב) ולקמיה בשני ימים טובים של גליות נחלק להקל והשלישי בשני ימים טובים של ראש השנה נחלק להחמיר: מן הדקל. שנשבר בשבת: אסור להסיקן ביום טוב. הסמוך לו: ואל תשיבני ביצה. שאמרתי בה נולדה בזה מותרת בזה דהכא שייך למיסר טפי: ומאי טעמא ביצה כיון דביומא. אי לאו דאסירא משום דנולדה בשבת הוה חזיא לגומעה חיה שיש בני אדם גומעין כן: ולא שרי ליה (מר) עד למחר מידע ידיע. כי שרית ליה למחר ואתמול לא שרית דבת יומא אסירא אבל עצים דשבת כיון דביומייהו בלאו איסור מוקצה נמי לא חזו שאין מבערין אש בשבת: אי שרי להו (מר) למחר אתי למימר. אם נפלו בו ביום נמי שרו ואתמול שלא נערום משום דשבת לא חזי להסקה: והא קא מהפך באיסורא. כשמוליכן בתנור מזוית לזוית: בהיתרא מהפך. שהאיסור בטל ברוב: והא קמבטל איסור בידים ותנן אין מבטלין איסור לכתחלה. דאע"ג דאיסורא בטיל ברובא הני מילי היכא דאיערב ממילא אבל לאערובי ולבטולי בידים אסור דהכי תנן במס' תרומות (פ"ה מ"ט) סאה תרומה שנפלה לתוך תשעים ותשעה וחזרה ונפלה סאה של חולין אם שוגג מותר ואם מזיד הפילה לאותה סאה אחרונה כדי להשלים מאה חולין להעלות את התרומה אסור: כדאורייתא. כגון תרומה: אבל כדרבנן. כגון מוקצה דהכא: של גליות. שאין עושין אותו אלא בני גליות הרחוקים מבית דין ואין השלוחין יכולין להגיע אצלם מראש חדש עד יו"ט להודיעם באיזה יום נקבע החודש אם ביום שלשים אם ביום שלשים ואחד ועושין ב' ימים יו"ט מספק ומדאורייתא ביום הראשון שבתון וביום השביעי שבתון ותו לא: מותרת בזה. דחד מינייהו חול הוא וממה נפשך שריא: אסורה בזה. כדמפרש ואזיל: לימא קסבר רב אסי קדושה אחת היא. חכמים קבעום על בני גולה לעשותם לדורות מחמת ספק זה והטילום עליהם כחומר יום ארוך: והא רב אסי מבדיל. ומברך המבדיל בין קדש לחול דקסבר קים לן בקביעא דירחא ויו"ט שני חול גמור הוא. משום מנהג אבותינו שלא ידעו בקביעת החדש כמונו ועשאום מספק מאליהן אנחנו עושין אותם: ספוקי מספקא ליה. אם חק חכמים הוא שהוטל על הגליות לדורות ואפילו ירבו בהם חכמים יודעי העתים יהיו עושין אותן שנים א"כ הרי הוא מדברי סופרים כיום ארוך או אם הן עשאום מאליהן מספק וחד מינייהו חול ולמאן דקים ליה בקביעא דירחא בעי אבדולי: כותיה דרב אסי מסתברא. דאמר: קים לן בקביעא דירחא. על ידי חשבון שמחשבין תולדתו[ח] אנו למדים אם נראה ביום שלשים אם לאו: ועבדינן תרי יומי. אלמא חק קבוע הוא מתקנת חכמים על ישראל הרחוקים לעשותן ואפילו בלא ספק הלכך כחד יומא אריכא שוינהו: כותיה דרב מסתברא. שאינו חק אלא מדאגת הספק החמירו עליהם הגליות: בראשונה. קודם שקלקלו הכותים והשיאו הם משואות ביום שלא קבעו בו החודש כדי להטעות את ישראל: משיאין משואות. כמו להעלותם משאת העשן מן העיר (שופטים כ) (סימן) תבערה. ובראש השנה[ט] מפרש להו. וכהן היו יודעין כל בני הגליות הקרובים והרחוקים את קביעת החודש ולא היו עושין אלא יו"ט אחד בכל מקום: שיהו שלוחים יוצאים. ועד מקום שיכול להגיע בתוך חמשה עשר ימים הם מודיעים ועושין יום אחד והשאר עושין שני ימים: ואילו בטלו הכותים. הדרינן ועבדינן משואות בראש ההרים וידעו הכל: ועבדי חד יומא. בכל דוכתא. והאידנא נמי היכא דמטו שלוחין קודם יו"ט עבדי חד יומא שמע מינה לא קבעום עליהם בתקנה לדורות: דגזרי המלכות גזרה[י]. שלא יתעסקו בתורה וישתכח סוד העיבור מכם ותעבדו נמי חד יומא ואתי לקלקולי ולעשות חסר מלא ומלא חסר ותאכלו חמץ בפסח: אסורה בזה. שהם ודאי חוק קבוע[כ] להיות כיום ארוך מדרבנן שמתחילה לא מחמת ספק התחילו לעשותן: כל היום. יום שלשים של אלול. ומבערב היו אסורין במלאכה שמא יתקדש החודש למחר ונמצא שהלילה הזה יו"ט שכן כל היום מצפין לעדות רואי הלבנה אולי יבואו וכל שעה שבאין עד שתחשך היו מקבלין עדותן ומקדשין החודש בו ביום: ונתקלקלו

ותנן אין מבטלין איסור לכתחילה. ואע"ג דמדאורייתא חד בתרי בטיל היינו היכא דמיערב ממילא אבל למערבינהו בידים לבטולי אסור דהכי תנן במס' תרומות (פ"ה מ"ט) סאה של תרומה שנפלה לתוך תשעים ותשעה של חולין וחזרה ונפלה לתוכן סאה של חולין ורבה עליהן בשוגג מותר במזיד אסור דאין מבטלין איסור לכתחילה ומשני הני מילי בדאורייתא אבל בדרבנן מבטלין ומש"ה הפילה אסור דאין מבטלין איסור לכתחילה אבל הכא לא אמרינן הכי דשפיר מבטלין לכתחילה ואם תאמר לעיל (ג:) גבי עגול דהוי תרומה דרבנן יוסיף עליו ויבטל וי"ל דהא דאמר בדרבנן מבטלין * היינו בדבר שעיקרו מדרבנן כגון מוקצה דעיקרו אינו אלא מדרבנן אבל בדבר שעיקרו מדאורייתא כגון תרומה דאיכא שום דבר דאורייתא כגון דגן תירוש ויצהר אפילו במקום שאינו אלא מדרבנן כגון בשאר פירות אין מבטלין וכן משמע פ' גיד הנשה (חולין צט.) גבי ההיא פלגא דזיתא דתרבא דנפל בדקולא סבר מר כר רב אסי לטעמיה במתניתין פלגי דזיתא א"ל אגוה אל תולול בשיעורי כו' ואין מבטלין ואמאי לא הוסיף עליהן עד [ששים] כדי לבטל אותם אלא שמע מינה כיון דעיקר איסורו דאורייתא כגון היכא דאיכא כזית א)הכי נמי דליכא כזית וליכא אלא איסור דרבנן אין מבטלין: ונתקלקלו

עין משפט נר מצוה

כו א ב מיי' פ"ב מהל' יו"ט הלכה יא סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' תקו סעיף ב:
כז ג מיי' פט"ו מהל' מא"ס הל' כה [ופט"ז הלכה יב] סמג לאוין קמא טוש"ע י"ד סי' צט סעיף ה:
כח ד מיי' שם פט"ו הלכה כו טוש"ע שם סעיף ו:
כט ה [מיי' פ"ב מהל' יו"ט ה"ח] טוש"ע י"ד סי' קב סי"ד בהג"ה עיין טור א"ח סי' תקיג:
ל ו מיי' פ"א מהלכות יו"ט הלכה כד סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תקיג סעיף ה:
לא ז מיי' פ"ג מהלכות קידוש החדש הלכה ח:
לב ח מיי' שם פ"ה הל"ה ופ"א מהל' יו"ט הלכה כא:
לג ט מיי' פ"א מהלכות יו"ט הלכה כד סמג לאוין מה טוש"ע שם [וסימן תר סעיף א]:
לד י מיי' פ"ג מהלכות קידוש החדש הלכה ה:

◆

רבינו חננאל

אמר רבא הלכתא כוותיה דרב בהני תלת בין לקולא בין לחומרא. חדא הא דאמרן, ואידך ב' י"ט של ר"ה, רב אמר נולדה בראשון אסורה אפילו בשני. ואידך ב' י"ט של גליות רב אמר נולדה בראשון מותרת בשני, ורב אסי מספקא ליה והוה עביד לחומרא, מבדיל מיומא טבא לחבריה, שמא יו"ט שני חול הוא, מקדש שמא אתמול היה חול ועכשיו ביום שני י"ט. אמר רבה כוותיה דרב אסי מסתברא כו'. דחאה אביי ואמר כרב מסתברא דתנן בראשונה כו'. ואסיקנא והאידנא ידעינן בקביעא דירחא יו"ט עבדינן בגולה תרי יומי, משום דשלחו א"י הזהרו לעשות שני יו"ט כמנהג אבותיכם, חיישינן שמא יגזרו שמד ישכחו חשבון הקביעות ויבואו לידי קלקול. א"ר יוחנן עצים שנשרו מן הדקל בשבת אסור להסיקן ביו"ט ואל תשיבני ביצה. כלומר אל תקשה לי. ומפני מה [אני] מתיר כביצה שנולדה בשבת כי מותר לאוכלה ביו"ט כו', ופשוטה היא. והלכתא כוותיה בעצים ולא בביצה. אמר רב מתנה עצים שנשרו מן הדקל לתנור ביו"ט מרבה עליהן עצים מוכנין ומסיקן, דקיי"ל איסור הנים כי האי גוונא דה היא מדרבנן שמא לה ויתלוש, ואע"ג דקיי"ל אין מבטלין איסור

מסורת הש"ס

א) [לקמן ה:], ב) שבת כט. ע"ש, ג) [עי' ר"ש פס"ה דתרומות], ד) ר"ה כב:, ה) ר"ה לג:, ו) [במשנה דר"ה ליתא], ז) [ליום טוב. רש"ל], ח) בס"א: מולדיו, ט) [דף כג.], י) בס"א: שמדה, כ) בס"א: חכמים, ל) מאה. רש"ל, מ) הכי נמי היכא דליכא כנ"ל,

◆

גליון הש"ס

גמ' והא רב אסי מבדיל. עיין ריטב"א סוכה דף מז ע"א ד"ה והלכתא: תוס' ד"ה ותנן וכו' היינו בדבר שעיקרו. עי' פסחים דף ל ע"א תוס' ד"ה לשיטתו:

◆

מוסף רש"י

מרבה עליהם עצים. ומבטלם ברוב (שבת כט.). בראשונה היו משיאין משואות. לאחר שקדשו החדש ולא היו צריכין לשגר שלוחים לשום לגולה להודיע, כי המשואות מודיעים אותן (ר"ה כב:). משקלקלו הכותים. והשיאו גם הם משואות שלא בזמן החדש להטעות ישראל וכ"ד לא היו משיאין משואות אלא בחדש שנתקדש ביום ל', וכשלא היו משיאין לערב של יום ל' הכל יודעין שהחדש מעובר, ופעם אחת עיברו ב"ד את החדש ולא השיאו משואות לערב ל' והכותים השיאום בהרים שלהם והטעו את בני הגולה לעשותו חסר (שם).

◆

רבינו חננאל (המשך)

לכתחלה (ביו"ט) א), הני מילי בדאורייתא, אבל האי דמדרבנן אסור, אפילו לכתחילה שרי. ואפילו לרב אשי דאמר כל דבר שיש לו מתירין כגון הני עצים דלמחר שרו לא בטיל, הני מילי היכא דאיתא בעיניה, אבל הני עצים כבר נשרפו, ולפיכך בטלי ושרי למיפא ב) בתנור. והאי דאמרי רב ושמואל בשני ימים טובים של ר"ה נולדה בזה אסורה בזה, דתנן בראשונה היו מקבלין עדות כו'. ש"מ מדקתני סיפא אם באו מן המנחה ולמעלה נוהגים אותו היום קדש ולמחר קדש דקדושה אחת היא. פירוש, שכיון שבבית הוועד פעמים היו עושין ר"ה ב' ימים טובים, לפיכך החמירו בהן ועשאום קדושה אחת.

א) אינו מוכן דלבטל איסור לכתחלה אפילו בחול אסור וצ"ע.
ב) ומשמע דאי לא בטלי אסור לאפות ועי' תוס' פסחים ד' ל ע"ב ד"ה חרס וצ"ע.